CARACTERISTICA GENERALĂ A COMPONENŢEI CONŢINUTULUI ÎN PROCESELE DE REALIZARE A DREPTULUI

Alexandru CUZNEŢOV,
doctor în drept, conferenţiar universitar (USM)

SUMMARY

Achieving the right knowledge and knowledge means to answer the question on its internal structure. Initially, we believe, would be better to determine which a re the components (elements) of the mechanism of law, and this, in particular, the analysis of very material question.

Cunoaşterea realizării dreptului presupune şi cunoaşterea răspunsului la întrebarea cu privire la structura sa internă. Iniţial, considerăm, ar fi bine de stabilit care sunt componentele (elementele) mecanismului de realizare a dreptului, iar aceasta, la concret, reprezintă însăşi analiza materiei întrebării. Identificând materia, filosofii vorbesc despre ea, în primul rând, ca despre o realitate obiectivă, examinată din punctul de vedere al uniunii ei interne[1]. Iar în ce priveşte structura sa internă, realizarea dreptului se prezintă ca un comportament legal, aceasta însemnând că elementele sale constitutive, a căror interacţiune asigură existenţa mecanismului de realizare a dreptului, se reliefează prin diversele forme ale comportamentului legal. La prima vedere, aceste forme de comportament ar trebui să se deosebească prin specificul caracterului determinat al subiecţilor, deoarece ei toţi sunt participanţi la realizarea dreptului. Deşi în literatura juridică chestiunea privind participanţii la realizarea dreptului nu a fost examinată în mod special, teoria dreptului întotdeauna se adresează la calificarea şi caracteristica subiecţilor dreptului[2].

Construirea modelului teoretic, capabil să poată elabora fundamentarea ştiinţifică şi precisă a criteriilor de evidenţiere a componentelor structurii proceselor de realizare a dreptului, constituie o întrebare nu dintre cele simple. Se deschid multe direcţii de construire a acestui model teoretic. Aşadar, clasificarea proceselor în realizarea dreptului poate fi înfăptuită în baza sferelor principale ale vieţii sociale în care el se realizează şi aici se poate vorbi despre activităţile economice, sociale, politice şi spirituale în realizarea dreptului. Dar, o asemenea gradare duce la dizolvarea realizării dreptului în sferele principale ale vieţii sociale şi deci ea nu poate fi caracterizată ca o structură independentă a subsistemului societăţii. În acest caz, nu se ia în calcul natura normelor juridice, a căror realizare se cercetează. Teoria generală a dreptului acordă atenţie sporită destinaţiei normelor juridice, formelor, structurii lor etc.

Pentru a reliefa componenţele de bază ale mecanismului de realizare a dreptului, trebuie de analizat trei aspecte relativ independente[3]. În primul rând, realizarea dreptului poate fi analizată în planul evidenţierii porţiunii în comportamentul persoanelor, fie al organizaţiilor lor, care participă nemijlocit la relaţiile sociale reglementate de normele juridice. Caracterul concret al acestui comportament legal reiese din natura relaţiilor sociale, reglementate de diferite norme juridice. Analiza realizării dreptului, în acest aspect, permite a identifica cum se obţine nemijlocit acest rezultat. O astfel de analiză deschide rolul activ al participanţilor înşişi la relaţiile sociale. În realitate, are loc autoreglarea de către participanţii la relaţiile sociale a propriului comportament, astfel încât aceştia îl aduc în concordanţă cu prevederile normelor juridice în baza voinţei, fără vreun oarecare amestec din partea unor organe speciale. În aşa fel, se desfăşoară realizarea în viaţă a programului social fixat în norme juridice, care ghidează comportamentul uman.

În al doilea rând, realizarea dreptului trebuie cercetată în aspectul evidenţierii întregii activităţi legale a subiecţilor care efectuează reglementarea individual-juridică. Aceasta permite a clarifica modul în care are loc stimularea, direcţionarea, organizarea, asigurarea comportamentului legal al participanţilor la realizarea dreptului. Caracteristica realizării dreptului sub acest aspect presupune a lua în consideraţie specificul tuturor acelor relaţii sociale a căror stabilire şi desfăşurare este legată de reglementarea individual-juridică.

Al treilea aspect, relativ independent, al realizării dreptului fixează porţiunea comportamentului legal al participanţilor la relaţiile sociale reglementate individual. Acest comportament îşi găseşte exprimare în limitele relaţiilor sociale, reglementate de normele dreptului, în baza cărora sunt obţinute reglementări individual-juridice. Însă el ţine mai mult de al doilea aspect, relativ independent al realizării dreptului, deoarece se actualizează prin reglementarea individual-juridică.

Delimitarea clară a proceselor în realizarea dreptului dă posibilitate a evidenţia în structura lui următoarele componente:

1) sectorul integral al comportamentului legal, ce prezintă autoreglarea de către participanţii la realizarea dreptului a comportamentului lor;

2) sectorul integral al comportamentului legal al subiecţilor, care înfăptuiesc reglementarea individual-juridică;

3) sectorul integral al comportamentului participanţilor la relaţiile sociale reglementate individual.

Argumentând cele expuse, e necesar a menţiona următoarele. Cerinţele normelor juridice sunt strict reglementate, realizarea lor nu este însă posibilă fără forţe motrice exterioare. Există instituţii specializate care participă direct în procesul de realizare a normelor juridice în viaţă: le susţin prin puterea şi influenţa lor, controlează îndeplinirea acestora, aplică sancţiuni. Însă indicaţia din afară în procesele de realizare a dreptului trebuie să fie conjugată cu reglementarea internă. Unitatea dialectică a factorilor externi şi interni iese în proeminenţă în calitate de principiu metodologic.

Expunerea concepţiilor teoretice, a componentelor de bază din cadrul proceselor de realizare a dreptului ne îndeamnă a expune un şir de reflecţii.

1. În literatura filosofică, este indicat că, împărţind sistemul în elemente, stabilim legătura reciprocă a elementelor, adică structura. Şi dacă dialectica elementelor şi a sistemului găseşte concretizare şi în partea dialectică a întregului, atunci categoriile „element" şi „structură", la rândul lor, se deschid şi se îmbogăţesc în categoriile conţinutului şi formelor, mult mai complicate şi multilaterale[4]. Deci, folosirea categoriilor conţinutului şi formei reprezintă un moment important în examinarea structurii interne a mecanismului de realizare a dreptului.

Reglementarea individual-juridică a relaţiilor obşteşti este legată cu toate formele de realizare a dreptului: respectarea, executarea, folosirea şi aplicarea[5]. Aceasta se explică prin faptul că aplicarea dreptului contactează direct numai cu reglementarea individual-juridică, şi anume: care are un caracter administrativ. Dar, în procesul conducerii, întrebarea privind corespunderea conţinutului şi formei are o importanţă deosebită[6], şi nu întâmplător forma de reglementare individual-juridică în aplicarea dreptului a căpătat o dezvoltare considerabilă.

2. În literatura de specialitate, se remarcă că realizarea normelor social-eteronome, a căror varietate sunt normele juridice, se bazează, în primul rând, pe puterea convingerii exterioare, iar în normele juridice comportamentul subiectului este supus puterii externe în persoana statului[7]. Totuşi, această concluzie puţin ce poate fi aplicată comportamentului din sfera dreptului din cadrul statului de drept. Acest comportament se bazează pe interacţiunea strânsă a puterilor stimulatoare – interne şi externe. Optimizarea proceselor în realizarea dreptului presupune necesitatea respectării conştiente şi benevole a normelor juridice de către un mare număr de persoane. Sunt frecvente situaţiile când normele juridice sunt nu doar aduse la cunoştinţa şi aprobarea subiecţilor realizării dreptului, dar devin şi un element organic în formularea opiniilor, în orientarea lor spre valorile adevărate. Acestea sunt percepute de către indivizi ca nişte funcţii naturale, norme obişnuite ale comportamentului faptic[8]. Puterile stimulatoare interne trebuie să dobândească o mai mare importanţă în realizarea dreptului. Dar, până când există dreptul, vor fi păstrate şi forme externe ale controlului statal pentru îndeplinirea dispoziţiilor juridice. În condiţiile contemporane, aceste forme se perfecţionează şi se îmbogăţesc, deschizând din ce în ce mai multe posibilităţi pentru iniţiative şi contribuţia independentă a participanţilor la realizarea dreptului. Concomitent, este necesar a consolida respectul faţă de valorile dreptului, normele juridice. În această ordine de idei, în realizarea dreptului are loc consolidarea mecanismului de autoreglare a comportamentului participanţilor la relaţiile sociale, deoarece acceptarea şi însuşirea de către indivizi a principiilor dreptului reprezintă treapta superioară a autoreglării şi autocontrolului.

3. Formarea condiţiilor favorabile pentru autoreglarea comportamentului de către participanţii la realizarea dreptului este de neconceput fără perfecţionarea tehnicii legislative, a modalităţilor de influenţare a dreptului asupra comportamentului uman. O parte componentă a acestei activităţi reprezintă acţiunea directă a legilor, totodată, numărul exagerat de instrucţiuni şi regulamente ministeriale. La o contribuţie esenţială în eficientizarea realizării dreptului este solicitat principiul „este permis orice ce nu este interzis de lege". În el se întruchipează permisiunea juridică ce deschide posibilităţi noi pentru activităţi de iniţiativă, independentă şi responsabilă, a subiecţilor individuali şi colectivi ai realizării dreptului[9].

4. În literatura juridică, destul de des întâlnim păreri privind executarea actului de aplicare a dreptului sau individual-juridic, realizarea hotărârilor instanţelor judecătoreşti, executarea sentinţelor etc. Se concepe că toate aceste acţiuni sunt cuprinse de noţiunea „comportamentul participanţilor la relaţiile sociale individual-reglementate". Dacă e să vorbim despre executarea actelor individual-juridice ca despre un component al mecanismului de realizare a dreptului, în atare caz, dorim sau nu dorim, aceste acte trebuie puse la nivel cu normele juridice. De adăugat şi faptul că noţiunea „executarea actelor individual-juridice" nu poate relata comportamentul bogat, care apare în urma reglementării individual-juridice, deoarece acest comportament se înfăptuieşte nu doar în formă de executare oarbă a unor sau altor norme juridice, dar şi pe calea conştientizării necesităţii de a le respecta.

Garantarea procesului de realizare a dreptului

Valoarea dispoziţiilor, care sunt prezente în normele juridice, capătă o importanţă reală numai cu condiţia realizării lor în relaţiile sociale concrete. Pentru ca acest scop să fie atins, necesită a fi luate măsuri pentru iniţierea procesului de realizare a normelor juridice, iar acest proces urmează să se desfăşoare destul de activ. Totalitatea proceselor ce asigură realizarea dreptului, aplicarea lui şi acţiunea, constituie un mecanism deosebit al traducerii în viaţă a prevederilor generale relativ la comportamentul individual al subiecţilor dreptului.

Dispoziţiile juridice se realizează întotdeauna prin intermediul comportamentului acelor subiecţi ai dreptului, cărora le şi sunt adresate. Aceasta poate fi atât acţiunea, cât şi abţinerea de la anumite acţiuni (inacţiunea). În ambele cazuri, are loc supunerea dreptului. Supunerea cerinţelor legale constituie esenţa procesului realizării dreptului, ca o totalitate a acţiunilor faptice. Dacă acest destinatar al normei refuză categoric să se supună cerinţelor înaintate, atunci norma respectivă niciodată nu va fi realizată[10]. În acest caz, are loc un fenomen invers – încălcarea dreptului, iar organele şi persoanele corespunzătoare încep a lua măsuri pentru a preîntâmpina posibilele încălcări în viitor, compensarea prejudiciilor cauzate etc., dar nicidecum întru realizarea dispoziţiilor deja încălcate. Faptul se face vădit în cazul normelor prohibitive, dar şi în cazul regulilor obligatorii se întâmplă ceva asemănător.

Deci, scopul dreptului şi al purtătorilor lui constă în faptul că, acţionând asupra voinţei şi conştiinţei oamenilor, el cheamă la supunere prin indicaţiile corespunzătoare, formând necesitatea, sau determinând dorinţa destinatarului său de a săvârşi faptele necesare.

Nu ar fi corect a presupune că mijlocul universal şi principal de iniţiere a procesului de realizare a dreptului şi, mai mult, de intensificarea lui îl reprezintă constrângerea sau ameninţarea cu aplicarea ei[11].

Modalităţi mult mai radicale de a impune la realizarea dreptului şi de a garanta reuşita acţiunilor reprezintă stabilirea voinţei corespunzătoare, expusă în dispoziţiile juridice, cerinţelor realităţii obiective. Dacă aceste cerinţe sunt conştientizate de oameni, subiecţii dreptului se supun benevol normelor, în baza motivelor interne. Normele, chemate să satisfacă necesităţile destinatarilor lor, rareori se autoîndestulează fără anumite forţări, numai în puterea conţinutului lor. Pentru obţinerea rezultatelor scontate, este necesar a folosi minimum trei modalităţi. În primul rând, a asigura aducerea la conştiinţa subiecţilor a scopurilor veridice ale dispoziţiilor juridice. În continuare, necesită a fi asigurate condiţiile materiale respective pentru realizarea normei. Şi, în final, este necesară asigurarea libertăţii acţiunilor subiectului în atingerea scopurilor înaintate de normă.

Prima sarcină se rezolvă atât în actul normativ, cât şi în exteriorul său. Încadrarea în acte a preambulului şi a altor dispoziţii generale, ce explică rolul, esenţa, scopul etc. al cerinţelor legale, ajută la realizarea eficace a acestora. Celelalte două sarcini se înfăptuiesc cu ajutorul normelor juridice secundare, iar rezultatul final este activitatea de organizare a terţelor persoane sau a înşişi subiecţilor care realizează prevederile normative primare. Destul de frecvent legiuitorul este nevoit să adopte o normă sau mai multe norme în scopul de asigurare a traducerii în viaţă a normei principale, primare.

Corespunderea deplină a voinţei legiuitorului, exprimată în normă, cu voinţa celora cărora le este adresată această normă reprezintă o situaţie ideală. Pentru obţinerea acestei corespunderi, pe lângă tendinţele obiective ale legiuitorului, sunt necesare eforturi solide în identificarea voinţei indivizilor şi canalizarea ei în direcţia necesară.

Două modalităţi de bază întotdeauna se foloseau pentru constrângerea voinţei indivizilor la realizarea indicaţiilor legale, acestea fiind: promisiunea de recompensă şi ameninţarea cu aplicarea constrângerii sau lipsirea de unele privilegii[12]. Ambele reprezintă în sine, sub aspect psihologic, impunere, a căror realizare se obţine prin repartizarea privilegiilor – în cazul executării cerinţelor legale sau, invers, prin tragere la răspundere – în cazul refuzului de executare. Aici este necesar a menţiona că şi una, şi cealaltă modalitate îşi pierd din importanţă dacă promisiunea rămâne numai promisiune, iar ameninţarea nu se execută. Pentru un singur caz concret al realizării dreptului aceasta nu prezintă pericol, iar pentru evitarea finalităţilor nedorite în viitor, este mai bine de a nu permite să existe divergenţe între „cuvânt şi faptă”.

Ameninţarea privind lipsirea de anumite privilegii, ameninţarea cu aplicarea constrângerii este o metodă mult mai puţin umană, în comparaţie cu alte modalităţi ce asigură realizarea dreptului. Dar anume această metodă este folosită pe larg de către stat, deoarece resursele de aplicare a altor modalităţi de influenţă sunt mai restrânse, cel mai adesea din cauza opiniilor greşite privind puterea sancţiunilor de impunere. La rândul său, se crea iluzia precum că impunerea este unica modalitate de asigurare a funcţionării dreptului[13]. În acest fel, folosirea mijloacelor de ameninţare duce la formarea unui aparat special de impunere. Iar acţiunile sale forţate, îndreptate asupra indivizilor care s-au eschivat de la îndeplinirea cerinţelor legale sau care le-au încălcat, exercită influenţă şi asupra voinţei altor subiecţi. După natura lor, oamenii nu pot accepta apariţia unor lipsuri anterior necunoscute în viaţa lor şi, comparând satisfacţiile obţinute de la libertatea voinţei personale cu suferinţele ce apar în urma nesupunerii, aleg calea respectării normelor juridice, realizării dreptului, desigur dacă în realitate şi în conştiinţa individului nu prevalează satisfacţiile faţă de lipsuri, ceea ce mai rar se întâmplă.

Ca şi în cazul promisiunilor de recompensă, şi în cazul ameninţărilor se folosesc modalităţi auxiliare suplimentare. Statul recurge la ajutorul normelor juridice noi, adresate deja terţelor persoane, chemate să contribuie la realizarea cerinţelor primare. De exemplu, toate normele procesual-penale au scopul de a servi activităţile interdicţiilor penale, cu caracter material; normele ce ţin de sfera administrării permit organelor corespunzătoare să asigure realizarea normelor vieţii sociale, culturale ale oamenilor etc.

Rezultativitatea procesului de realizare a dreptului şi intensitatea lui sunt condiţionate, în primul rând, de numărul de persoane care se supun benevol dreptului, în baza voinţei interioare privind necesitatea acesteia.

Dacă în societate nu s-ar găsi indivizi care respectă normele juridice în baza convingerii personale, sistemul de drept ar ajunge în decădere. De aceea, mecanismul de transformare a dispoziţiei juridice normative în comportament al subiecţilor dreptului reprezintă în sine un sistem cu multiple trepte, în care o verigă fortifică activitatea alteia şi întotdeauna se realizează nu sub frica responsabilităţii şi nu doar pe motivul recompensei materiale. Nesupunerea unor persoane şi a colectivităţilor include automat activitatea normelor adresate organelor de conducere, instanţelor de judecată, procuraturii şi altor părţi ale aparatului statal. Dacă în toate verigile sistemului şi intensitatea violenţei psihice şi fizice cresc, atunci statul este pus într-o situaţie foarte complicată[14].

Dispoziţiile juridice prohibitive se realizează, îndeosebi, în baza existenţei ameninţării de apariţie a finalităţilor nedorite în cazul încălcării lor. Acestea pot fi privaţiunea de libertate, amenda, eliberarea din funcţie etc. Normele prohibitive sunt respectate de indivizi conştient, datorită existenţei necesităţii de a trăi împreună, de a susţine ordinea şi securitatea societăţii civile.

Cerinţele de obligare presupun săvârşirea unor activităţi active. Prin simpla respectare, adică doar prin abţinerea de la activităţi, realizarea normelor onerative nu este posibilă. Însă, deoarece concomitent are loc şi consumul forţelor omeneşti, este necesar a stabili şi compensaţii corespunzătoare. De aceea, mijloacele de bază ce stimulează realizarea prevederilor obligaţionale reprezintă promisiunea anumitor beneficii (stimulente). Exercitarea obligaţiilor sub ameninţare este posibilă, dar ea nu va fi atât de calitativă şi stabilă ca în cazul executării lor conştiente. Indubitabil, un cerc mai mare sau mai restrâns de persoane îşi exercită obligaţiunile în baza convingerii lor interne proprii, în baza existenţei unui simţ al obligaţiei etc. Dar prevederile obligaţionale nu ar fi juridice, dacă realizarea lor s-ar fi bazat exclusiv pe categorii morale, etice etc. Menţionăm că intensitatea realizării normelor onerative este dependentă de cointeresarea subiectului. Individul cointeresat, sau organizaţia, vor face tot posibilul pentru a executa întocmai şi la timp acţiunile recomandate.

Sunt specifice normele permisive, norme ce conţin permisiunea de a săvârşi unele activităţi. O parte dintre ele servesc ca modalitate de efectuare a prevederilor obligaţionale, iar altă parte au scopul (primar) de a reglementa relaţiile sociale. Pentru realizarea normelor permisive, statul nu promite nici o recompensă. Şi mai mult, statul nu ameninţă cu acţiuni negative pentru refuzul de la realizarea drepturilor puse la dispoziţie. Acestea sunt traduse în viaţă numai datorită existenţei cointeresării a înşişi subiecţilor dreptului. Pe lângă aceasta, conţinutul normelor permisive, de regulă, satisface voinţa subiecţilor în realizarea dreptului, iar însuşi rezultatul final al realizării drepturilor aduce beneficii atât materiale, cât şi de alt fel, contribuind la activitatea vitală a subiecţilor[15]. Însă există şi aşa drepturi ale persoanelor, în a căror realizare statul este deosebit de cointeresat. Dar, din păcate, aceasta nu întotdeauna se ia în calcul. De exemplu, normele juridice cu caracter de stimulare economică şi morală a creşterii demografice „nu lucrează", sunt inefective şi necesită de urgenţă, a fi perfecţionate[16].

Statul contribuie la realizarea exactă, completă şi la timp a voinţei sale prohibitive şi onerative. Statul de drept ia măsuri necesare pentru ca şi drepturile subiective ale indivizilor să fie realizate fără oarecare piedici. În acest scop, s-a stabilit un sistem integru de garanţii materiale, politice, organizaţionale şi juridice. Astfel, normele juridice ce consolidează aceste garanţii nu au semnificaţie independentă, nu au legătură directă cu acele dispoziţii juridice, întru a căror asigurare ele au fost elaborate. În sistemul ierarhic al normelor, îndeosebi se evidenţiază normele: de reprimare, de stimulare, de garantare, definitorii etc., ce deservesc procesul de realizare a dispoziţiilor juridice de bază. Legătura dintre diferite forme ale normelor este destul de complicată şi necesită o analiză specială.

Dintre toate normele juridice, care în mare măsură necesită a fi susţinute, prin diferite modalităţi, sunt normele onerative[17]. Dacă subiectului i se încredinţează obligaţii în anumite domenii de activitate, se cere, cel puţin:

1) să fie asigurate cu mijloace materiale;

2) să aibă dreptul de a cere de la terţe persoane ajutor (sau, cel puţin, neamestecul) în acţiunile sale legale;

3) să se ia măsuri privind înştiinţarea subiectului despre conţinutul şi rezultatele scontate ale activităţii sale;

4) să se stabilească formele de exercitare a controlului asupra acţiunilor subiectului. Statul de drept trebuie să stabilească modalităţile de apărare a drepturilor subiective, garantând restabilirea dreptului subiectiv încălcat şi, de asemenea, de cuantificare a responsabilităţilor faţă de cei care încalcă drepturile persoanelor sau care nu au creat condiţii prielnice pentru realizarea dreptului lor[18].

În acest mod, normele permisive, de asemenea, nu pot fi realizate reuşit fără susţinerea statului, cu toate că preocupările de bază privind realizarea lor se află în grija subiecţilor înşişi.

În final, am vrea să evidenţiem specificul imboldului de a executa acele norme, care sunt îndreptate persoanelor cu funcţii de răspundere şi organelor care sunt chemate să ajute persoanele la realizarea dreptului. Normele adresate organelor de ocrotire a normelor de drept întotdeauna presupun activitatea rodnică a acestora. Reuşita activităţii lor este condiţionată de mai mulţi factori, principalii fiind existenţa sau lipsa încălcării unor indicaţii, sau abateri de la executarea lor, condiţii create pentru realizarea dreptului. Normele de competenţă includ în sine atât drepturi, cât şi obligaţii ale persoanelor cu funcţii de răspundere de a reliefa într-un oarecare mod activitatea lor. De aceea, mijloacele de bază, ce impun lucrătorii aparatului de stat să se supună

dreptului, reprezintă cointeresarea specifică personală în recompense, pentru activitatea lor de la stat.

Sistemul organelor de ocrotire a normelor de drept poartă un caracter de ierarhizare, ca şi normele ce reglementează activitatea părţilor corespunzătoare ale mecanismului statal. Verigile inferioare asigură procesul realizării dreptului de către indivizi, iar cele superioare urmăresc cum se îndeplinesc prevederile juridice de către organele ce se află sub controlul lor nemijlocit. Şi dacă faţă de indivizi pericolul impunerii nu întotdeauna reprezintă mijlocul dominant de asigurare a activităţii dreptului, cu atât mai mult impunerea nu se manifestă în calitate de mijloc de bază faţă de persoana cu funcţie de răspundere. După părerea profesorului V.V. Lazarev, ameninţarea cu aplicarea violenţei va fi cu atât mai puţin semnificativă, dacă norma ocupă un loc mult mai înalt în sistemul dreptului. Şi anume, „...frica faţă de concedierea de la serviciu sau răspunderea disciplinară poate forma pentru persoana cu funcţie de răspundere o situaţie de impunere mult mai rezultativă decât frica de a fi arestat pe o durată de câteva săptămâni, aşa cum simt această frică persoanele care într-o măsură mult mai mică depind de stat”[19]. În diferite forme statale, principiile construirii aparatului de stat, şi în baza cărora el activează, „starea socială” a persoanelor cu funcţii de răspundere nu sunt la fel. De aceea, nu sunt similare nici mijloacele de bază care definesc motivele supunerii faţă de normele juridice ale persoanelor cu funcţii de răspundere.

* * *

Participarea în masă a cetăţenilor la realizarea dreptului constituie o condiţie obligatorie pentru instituirea statului de drept. Or, nu poate fi pus la îndoială faptul că nici o societate umană nu poate funcţiona în lipsa unei realizări atât a normelor juridice, cât şi a celor sociale.

Problematica realizării dreptului, după cum am văzut, a devenit constantă în ştiinţa juridică, în momentul în care s-a conştientizat că procesul de instituire a normelor de drept şi realizarea lor a început să fie privit, întâi de toate, în calitate de comportament al subiecţilor cărora acestea le sunt adresate.

În concluzie, vrem să menţionăm următoarele:

– realizarea dreptului reprezintă în sine una dintre instituţiile de bază examinate şi folosite de teoria generală a dreptului şi de un număr de ştiinţe juridice de ramură. Conţinutul şi problematica realizării dreptului determină esenţa mecanismelor de apreciere a ei, rolul şi locul ei în sistemul dreptului în general;

– multiplele dispute şi discuţii referitoare la realizarea dreptului nici până în prezent nu au stabilit o definiţie unică a acesteia, deoarece fiecare teorie utilizează categorii şi noţiuni specifice;

– cercetând problema de ordin metodologic în studierea realizării dreptului, observăm legătura reciprocă dintre ştiinţa juridică şi procesul de legiferare.

Astfel, putem concluziona că Republica Moldova, prin declararea suveranităţii şi independenţei, a păşit pe o cale nouă, democratică, fiind o democraţie tânără, cu o legislaţie adoptată în baza principiului pluripartitismului. Edificarea statului de drept prin prisma realizării dreptului este un proces foarte anevoios şi nu este un tribut plătit modei, ci o necesitate vitală dintre cele mai stringente, determinată de condiţiile noi de viaţă, de specificul perioadei de tranziţie de la economia centralizată şi planificată la o economie liberă de piaţă, de la o conducere autoritară la o conducere bazată pe principii democratice.

Note:

[1] A se vedea: *Философский энциклопедический словарь*, Москва, 1983, с.660.

[2] A se vedea: Humă Ioan, *Teoria generală a dreptului,* Neuron, Focşani, 1995; Baltag Dumitru, *Teoria generală a dreptului şi statului*, Tipcim, Cimişlia, 1996; Mihai Gheorghe C., Motica Radu I., *Fundamentele dreptului: teoria şi filosofia dreptului*, All, Bucureşti, 1997; Lupu Gheorghe, Avornic Gheorghe, *Teoria generală a dreptului,* Lumina, Chişinău, 1997; Popa Nicolae, *Teoria generală a dreptului,* Actami, Bucureşti, 1998; Negru Boris, *Teoria generală a dreptului şi statului*, Chişinău, 1999; Corbeanu Ion, Corbeanu Maria, *Teoria generală a dreptului,* Lumina Lex, Bucureşti, 2002, ş.a.

[3] Решетов Ю.С., *op.cit.,* p.60, 61.

[4] Зелькина О.С., *Системно-структурный анализ основных категорий диалектики,* Саратов, 1970, с.67.

[5] Алексеев С.С., *Общая теория права*, Юрид. литература, Москва, 1981, т. 2, с.69, 70.

[6] Руткевич М.Н., *op.cit.,* p.467.

[7] Пеньков Е.М., *Социальные нормы – регуляторы поведения личности*, Москва, 1972, с.78.

[8] Кудрявцев В.Н., *Правовое поведение: норма и патология*, Москва, 1982, с.116, 117.

[9] Решетов Ю.С., *op.cit.,* с.65.

[10] Лазарев В.В., *Применение советского права,* Татполиграф, Казань, 1972, с.12, 13.

[11] Interesante idei a relatat în timpul său N.A. Gredeskul, care indica: violenţa fizică serveşte numai ca o modalitate pentru obţinerea de la persoane supunere, iar modalitatea nu este cea mai importantă. A se vedea: Гредескул Н.А., *К учению об осуществлении права*, Харьков, 1900, с.29.

[12] Лейст О.Э., *Санкции в советском праве,* Госюриздат, Москва, 1962, с.43-46.

[13] Лазарев В.В., *op.cit.,* с.16, 17.

[14] Бро Ю.Н., *Проблемы применения советского права.* Иркутск: Изд. Иркутского ун-та, 1980*,* с.32.

[15] Шейндлин Б.В., *Сущность советского права*, Изд-во «ЛГУ», Ленинград, 1959, с.135.

[16] A se vedea: *Hotărîrea cu privire la aprobarea Strategiei Naţionale a sănătăţii reproducerii,* nr. 913 din 26.08.2005, *Monitorul Oficial al Repubclii Moldova,* nr. 119-122/990 din 09.09.2005.

[17] Лазарев В.В., *op.cit.,* с.25.

[18] Алексеев С.С., *Механизм правового регулирования в социалистическом государстве*, Изд-во Юрид. литература, Москва, 1966, с.99.

[19] Лазарев В.В., *op.cit.,* с.27.